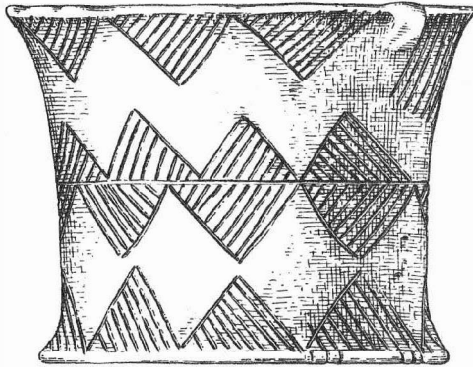

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1982

BRNO 1984

Robert Snášil, Rudolf Procházka, Slovákcké muzeum Uherské Hradiště

V roce 1982 bylo pracovníky Slovákckého muzea realizováno v historickém jádru Uherského Hradiště 7 záchranných archeologických výzkumů. Kromě vedoucích výzkumů, R. Snášila a R. Procházky, podíleli se na nich technicky A. Burová a V. Jírovský. V červenci a srpnu pracovalo na výzkumech na Otakarově ulici a na náměstí Rudé armády průměrně po 6 brigádnících. Nadále pokračovala spolupráce se specialisty různých přírodovědných odvětví.

1. Otakarova ulice, parc. č. 129, 130, 4 etapa předstihového výzkumu; byla uskutečněna v měsících červenci až říjnu 1982.

Terénní práce pokračovaly v podstatě ve stejném prostoru jako v minulých letech. Pouze na západním okraji /parc. č. 129/ bylo začištěno dalších 80 m² na úroveň povodňové vrstvy, překrývající kolonizační horizont, aby půdorys zkoumané plochy korespondoval s orientací středověké zástavby i parcelního číselníku. Zde také byl odkryt v sezóně 1982 jediný objekt horizontu I/15. - 16. stol. - cihlový dvoudílný sklípek, vyplněný sídlištním odpadem z 1. pol. 16. stol.

Závažná zjištění přinesl ještě oproti očekávání i výzkum horizontu II. /2. pol. 13. - poč. 14. stol./ . Pod trojdílným objektem /č. 11/ byla odkryta polozemnice s kúlovou konstrukcí, existující ve dvou až třech mikrofázích /č. 28/. Ve výplni se nacházelo značné množství dřev včetně opracovaných desek, avšak téměř zcela chyběla středověká keramika. V těsné blízkosti při západním okraji dalšího obytného objektu /č. 17/ se nacházela obdobná polozemnice /č. 10a/, která kromě početného keramického souboru poskytla různé dřevěné předměty /nádobu, stavební prvky apod./. Zdá se, že polozemnice neměly trvale obytný charakter a reprezentují přechodnou fázi z padesátých let 13. stol., kdy přesídlenci z trhové vsi Veligradu se ještě zcela neodpoutali od svých dřívějších domovů.

Při skrývání zbylých vrstev horizontu II byly ještě odkryty další objekty, dokreslující celkový obraz osídlení ze 2. pol. 13. stol., jako hliněná chlebová pec /č. 25/, patřící k objektu č. 11, malá kovářská výhen apod.

Zvýšenou měrou byl zkoumán hradištní horizont III. Kromě jednoho zahloubeného objektu z mladší, velkomoravské fáze /č. 24/ bylo dále na ploše 100 m² pokračováno ve snímání mohutného souvrství, překrývajícího vícenásobnou palisádu. Zejména nejstarší sídlištní vrstva poskytla bohaté keramické a osteologické nálezy. Ukázalo se, že nepravidelná palisádová fortifikace se stáčí k jihozápadu, tj. dovnitř osídleného areálu. V dalším odkrytém úseku palisáda opouští žlab, zkoumaný r. 1981 a přechází na téměř rovný terén siltového podloží. Stratigrafické souvislosti dovolují usuzovat o spojitosti tohoto opevnění s nejstarší fází osídlení ostrova.

2. Náměstí Rudé armády, dům č. 69, parc. č. 89/2, 3. etapa předstihového výzkumu; byla uskutečněna v průběhu od 1. července do 22. října 1982. Kromě čtverce B4 byl dokončen výzkum plochy A, definitivně bylo prozkoumáno přes 275 m².

Z předvelkomoravského horizontu bylo prozkoumáno 12 zahloubených objektů nebo jejich částí; u některých z nich byly zjištěny zbytky topenišť, jednou kamenný zával. Tvar a zejména obsah objektů dokládá především jejich výrobní funkce. Z velkomoravského horizontu byly zkoumány povrchové a mělce zahloubené objekty plošně rozsáhlejší, někdy se stopami základových žlábků, a zbytky kamenných otopných zařízení. Ze slovanské fáze jako celku lze doložit následující činnosti: výrobu kostěných nástrojů určených ke zpracování kůží a textilií, uzení masa, výrobu skla, případně i kovářství. Rybolov je doložen nálezem množství rybích šupin. Z jednotlivých předmětů je třeba vyzvednout nález jednodílné bronzové ostruhy s háčkem, zdobené vrubořezem, na našem území dosud zcela ojedinělý nález zlomku skleněného zdobeného náramku o vnitřním průměru 7 cm, dále vrubořezem zdobený kostěný jehelníček, z bronzů zlomek možná třmene, železnou hobzu, skleněné korálky a jejich polotovary apod. Byly získány další indicie o existenci zděné velkomoravské architektury na ostrovním hradišku. Z předvelkomoravského horizontu bylo získáno množství silnostěnnější keramiky, zhotovené nálepem a obtáčením z hrubšího zrnitého materiálu, vypáleného do tmavých odstínů, s jednoduchou profilací okrajů a bohatou členitou výzdobou, pokrývající většinu povrchu výdutí, někdy i s výzdobou na vnitřní straně okraje. Z velkomoravského horizontu keramicky méně bohatého byly kromě střepů i hrců běžné produkce získány další zlomky keramiky tzv. antického charakteru.

Zcela nově objevený předvelkomoravský horizont, doprovázený bronzovou ostruhou s háčkem, jednoznačně podporuje názor o centrální funkci ostrovního opevnění v rámci zdejší slovanské aglomerace již pro toto období.

Rozhojněny byly rovněž i doklady nejstaršího středověkého horizontu z počátku města Uh. Hradiště. Kromě vrstev byla prozkoumána polozemnice, nepřipojená komora, náležející k dříve již zkoumanému povrchovému domu z padesátých let 13. století. Komora, sloužící druhotně kratší dobu i jako chlév či stáj, měla košatinově vypletené stěny, jejichž nadzemní část byla nesena dřevěnými kůly, rozmístěnými po obvodu na dně objektu. Za mělce zahloubeným předsunutým stupňovitým vchodem byl umístěn zachovaný dřevěný

práh, uchycený z obou stran záseky a dřevěnými čepy do zahloubených dřevěných klínovitých kotev.

Z výrobních objektů byla zkoumána koželužská jáma, k hospodářským náleží snad dosud jen částečně odkrytá rozsáhlá stavba s dřevěnými trámovými základy, uvnitř členěná na menší prostory. Zde byla umístěna i hluboká zásobní jáma, zřejmě obilnice. Dále pokračoval výzkum příčného členění parcely košatinovými obnovovanými ploty a hnojiště, na jehož bázi byla odkryta dosud jen část vydraveného dna asi septiku s obvodovými základovými trámkami s výžlabem pro desky. Z předmětů jsou hojné kromě keramiky dřevěné stavební prvky v podobě odpadu, dále byla nalezena část dřevěné lžice a misky, bočnice sušáku a plováky rybářských sítí, provaz sítě. Četné jsou doklady skládaných dřevěných nádobek, zbytky obuvi a dalších kožených výrobků, endokarpy šlechtěného ovoce, lískové oříšky, bukvice, koňské žíně, prasečí štětiny, skořápky a peří z drůbeže, exkrement apod. Z kovových nálezů lze uvést další minci z 50. - 70. let 13. stol., dvě bronzové přezky, z nichž jedna je osmicípá a puncovaná, železnou ostruhu, soustružnický nůž, kladivo. Kromě běžné keramiky byly získány zlomky kaolinových, glazovaných i leštěných, zřejmě importovaných výrobků.

Výzkum obou základních časových horizontů, slovanského i středověkého, bude pokračovat v roce 1983 rozšířením plochy.

3. Tyršovo náměstí, ulice Obránců míru, parc. č. 656, 653/5, 139, 211/1-2, 212/1-2, 213/1-3, 271.

V měsících srpnu až září 1982 zde proběhl záchranný výzkum, vyvolaný přestavbou inženýrských sítí. Výkop pro plynovod na severovýchodním okraji městského jádra porušil jednak středověkou hradbu, jednak i obvodovou zeď někdejší Staroměstské brány. Výzkum se omezil převážně na dokumentaci vrstev a porušených úseků fortifikace, přičemž kopanou sondou bylo možno datovat zdivo brány nejpozději do 1. pol. 14. stol.

Výkop kanalizace ve vzdálenosti 2 - 11 m již vně nejstaršího městského areálu probíhal v délce 106 m přibližně ve směru podélné osy středověkého opevnovacího příkopu. V rámci průzkumu porušené nálezové situace bylo zjištěno, že jde o nehluboký vodní příkop s nepravidelnou palisádou na dně. Nejstarší usazené vrstvy jeho výplně obsahovaly vedle četných organických zbytků keramiky pokročilého 15. stol. Velký význam má zjištění hradištní vrstvy v obou stěnách výkopu v délce 64 m; představuje první bezpečný doklad výskytu středohradištního osídlení na ostrově za hranicí středověkého města.

4. Ulice Jablonského, parc. č. 653/8, zjišťovací výzkum při hloubení rýhy kanalizace k nové budově n.p. Let. 7.5., 15.6., 18.6. 1982 byly provedeny dílčí postupné průzkumy profilů inženýrské sítě. Z předvelkomoravského a velkomoravského horizontu byly v celé délce trasy zachyceny kulturní vrstvy a jeden porušený zahloubený objekt, zapuštěný do siltů. Nejstarší vrstva středověkého horizontu z pol. 13. stol. byla doprovázena nálezem dvou hliněných částečně zapuštěných pecí, z nichž jedna mohla být částečně prozkoumána. Sloužila zřejmě k přetavování železných paketů. V délce sledovaného výkopu byla zachycena opět i požárová vrstva z počátku 14. stol. a nároží kamenného zděného domu, respektujícího orientaci průběhu ulice. Časová pozice stavby není zcela jednoznačná, stratigraficky by mohla náležet na konec 13. nebo počátek 14. stol.

5. Gottwaldovo náměstí, parc. č. 651/25, zjišťovací výzkum ve výkopu studniční šachty pro kopii barokní kašny. 23.11. 1982 při obhlídce výkopu byly pod bázi nejstarší středověké vrstvy z poloviny 13. stol., překryté mladšími středověkými a recentními vrstvami, ukončenými dnešní dlažbou náměstí, zastíjeny v rozmezí 172 až 212 cm dvě maltové kry, oddělené od sebe 13 cm silnou hlinitou kulturní vrstvou. Horní, 6 cm silná, souvislá a na povrchu vyhlazená křa sestávala výhradně z malty. Spodní, druhá, 21 cm silná souvislá, ve svrchní části roztržitěná maltová křa bělošedé barvy byla litá na drobný ostrohranný kamenný štět. Jde tedy zcela bezpečně o litou maltovou podlahu, zpevněnou štětem. Pod krou se nacházela část zahloubeného objektu, jehož dno dosahovalo hloubky 300 cm od povrchu dnešní dlažby. Obsahoval kromě zlomků malt propadlých do jeho výplně, uhlíků a zvířecích kostí i zlomky předvelkomoravské keramiky. Vzhledem k tomu, že se podlahu nachází jednak pod horizontem založení města z padesátých let 13. stol. /od pol. 10. stol. nebyl ostrov osídlen/ a jednak proklesává do objektu s předvelkomoravskou keramikou, náleží zřejmě zbytkům zděné stavby velkomoravského stáří a tedy velkého historického významu. Na místo objevu byla svolána komise a pořízen zápis.

6. Náměstí Rudé armády, parc. č. 653/1.

V souvislosti s hloubením studniční šachty ke kašně v západní polovině náměstí byl proveden záchranný výzkum, omezený na dokumentaci porušených vrstev. Zjištěná stratigrafie odpovídá situaci v ostatních částech městského jádra. V hloubce 2,30 - 2,84 m byla zachycena středohradištní vrstva, vzhledem k mocnosti snad zahloubený objekt. Bezprostřední nadloží tvořilo souvrství z 2. pol. 13. až poč. 14. stol.

7. Ulice Smetanova, areál bývalého františkánského kláštera /dnes Okresní archiv/, parc. č. 146/2, zjišťovací výzkum v kopaných geologických sondách, prováděných Geologickým průzkumem, n.p. Brno.

Při předchozí vrtné sondáži byly odebrány výplně dvou 10 m hlubokých vrtů pro archeologicko-geologické vyhodnocení. Průzkum v kopaných sondách proběhl ve dnech 28., 31.5. a 23.6. 1982. Podrobněji byly prozkoumány a zdokumentovány výkopy 6 sond, z toho 3 při vnějším a 3 při vnitřním zdivu kláštera. Sondy dosahovaly hloubky až 5 m. Průzkum zjistil, že nejspodnější část kamenného zdiva budovy spočívá v přímých liniích zdiva na dřevěných dubových prazích různé technické konstrukce, od roštů až po pilotáž. Nároží bylo podloženo mohutnou plochou štípou na níž spočíval podkladový kámen pod základ. Základy protály kulturní souvrství středověkého horizontu, počínaje polovinou 13. stol., místy zasáhly i velkomoravský a povelkomoravský půdní horizont. Na dvou místech porušily části kamenných domů, pocházejících podle stratigrafických pozorování a stáří založení kláštera /koncem 15. stol./ asi z doby kolem přelomu 13./

14. stol. Stopy po starších dřevohlinitých stavbách, zaniklých požárem na počátku 14. stol., byly zjištěny jen ojediněle. Zachycena byla část mělce zahloubeného objektu z 2. pol. 13. stol.

Grabungen in Uherské Hradiště im Jahre 1982 / Bez. Uherské Hradiště /. Im Jahre 1982 wurden im historischen Stadtkern an verschiedenen Stellen insgesamt 7 Rettungsgrabungen realisiert. In der Otakarova Gasse setzte die Untersuchung von drei Grundhorizonten fort. Aus dem 15. - 16. Jahr - hundert hat man einen zweiteiligen Ziegelkeller, aus der 2. Hälfte des 13. Jh. bis aus dem Beginn des 14. Jahrhunderts, zwei Halberdhütten mit einigen Mikrophasen, einen tönernen Brotofen und eine kleine Schmiede - esse untersucht. Aus der Burgwallzeit wurde in der Grabung der Palisadenfortifikation fortgesetzt und ein weiteres grossmährisches eingetieftes Objekt wurde entdeckt. Auf dem Rudé armády Platz wurden bei der fortsetzenden Grabung eingetieft, grösstenteils Werkstättenobjekte vorgrossmährischen Alters, von einem gegossenen bronzenen einteiligen Hakensporen begleitet, und seicht eingetieft oder auch Oberflächenob - jekte aus dem 9. Jahrhundert untersucht. Aus der 2. Hälfte des 13. bis dem Beginn des 14. Jahrhunderts hat man hier eine Halberdehütte und eine Gerbereigrube untersucht und die Grabung von Resten eines um - fangreichen hölzernen Wirtschaftsobjektes eröffnet. Auf dem Tyrš Platz und in der Gasse Obránců míru wur - den Reste einer mittelalterlichen Fortifikation mit Tor und Wassergraben, mit einer Palisade auf dem Bo - den, erfasst. An diesen Stellen waren auch mittelburgwallzeitliche Kulturschichten ermittelt worden, äh - nlich wie in der Jablonského Gasse, wo auch vorgrossmährische Schichten, aus dem mittelalterlichen Zeit - abschnitt, dann ein Ofen zum Umschmelzen von eisernen Gegenständen und der Eckteil eines Steinhauses aus dem 13. - 14. Jahrhundert festgestellt wurden. Auf dem Gottwaldov Platz hat man den zusammenhängen - den Teil eines gegossenen Mörtel Fussbodens erfasst, dessen stratigraphische Position zu vermuten lässt, dass es sich um den Rest eines gemauerten Baues grossmährischen Alters handeln könnte. Gleichfalls auch hier wurde ein vorgrossmährischer Horizont festgestellt. Die mittelburgwallzeitliche Schicht war gemein - sam mit den mittelalterlichen auch an weiteren Stellen des Platzes Rudé armády durchschnitten. Im Areal des ehemaligen Franziskaner Klosters konnte die Art der Gründung und die anschliessenden Kulturschich - ten aus dem 9. Jahrhundert beglaubigt werden. Auch hier wurden Reste von zwei gemauerten mittelalterli - chen Häusern ca. aus der Wende des 13./14. Jahrhunderts festgestellt.

VÝSLEDKY URČENÍ STŘEDOVĚKÝCH ROSTLINNÝCH ZBYTKŮ Z UHERSKÉHO HRADIŠTĚ ZA LÉTA 1979 - 1980

/okr. Uherské Hradiště/

Emanuel Opravil, AÚ ČSAV Brno

Z výzkumu středověkých vrstev a objektů v Uherském Hradišti, prováděném dr. R. Snášilem na Otakarově ulici a na náměstí Rudé armády v letech 1979 - 1980, se podařilo získat množství převážně zuhelnatělého dřeva. Kromě toho byla v čp. 69 na náměstí Rudé armády nalezena i vrstva zuhelnatělé chlévské mrvy se zachovanými zbytky klásků obilovin a semen plevelů, v pozůstatcích jednoho sudu zuhelnatělá semena hrachu a na podlaze objektu pecka broskvoně. Interpretace nálezů z archeologického hlediska a jejich datování je uvedena podle písemného sdělení dr. R. Snášila ze Slovackého muzea v Uherském Hradišti.

Dřeviny. Druhovú skladbu zjištěných dřevin /tab. I. a II./ odpovídá místním poměrům; zachovaly se zbytky dřeva, až na výjimky nezuhelnatělého, ze stromů a křovin z někdejších porostů v údolní nivě řeky Moravy a na přilehlých terasových stupních a v chřibském podhůří. Dovoz z nejvyšších poloh Chřibů případně z Hostýnských vrchů se týkal jedle a zčásti i buku, který je hojnou dřevinou submontánních lesů v Chři - bech a údolními potoky sestupuje hluboko do pahorkatiny. Podobně tomu bylo a je i v současnosti s jilmem drsným. Z blízkého okolí středověkého města pocházelo dřevo dubu, jasanu, jilmu habrolistého, babyky, mlé - če, habru, lísky, topolu resp. vrby, muku a patrně i borovice, Zajímavý je nález smrku, který mohl být při - míšen v podhorských lesích, nelze však vyloučit jeho přežívání v inverzních polohách v pahorkatině. Histo - ricky doložený výskyt smrku do roku 1700 na východní Moravě vůbec však zaznamenal Nožička /1972/ jen u Březolup. Spektrum dřevin v nálezech doplňuje pecka trnky - vedle babyky, lísky a borovice lesní další světlomilná dřevina.

Studované nálezy přinášejí mnoho zajímavých poznatků z hlediska technologického použití jednotlivých dru - hů dřeva. Nejfrekventovanější bylo dřevo dubové, všestranně použité: bylo z něj zhotoveno dno jednoho sudu, dno truhlice, dřevěná nádoba, práh /?/, desky na podlaze, kůly, trámy a fošny. V jednom případě bylo dno sudu ze smrku, i když v tomto případě nelze absolutně vyloučit modřín. Jedlové dřevo bylo použito na dno u dvou sudů, dále na desky na podlaze a na trámy. Bukové dřevo bylo rovněž použito na dno jednoho sudu, na bočnice žebře, ojediněle byla zhotovena z bukové větve i obruč sudu, z buku byl zlomek soustružené dřevě - né nádoby a na podlaze objektu byly též bukové desky. Dřevo lískových prutů bylo rozpoznáno v několika zlom - cích obručí sudů, což bylo v té době zcela běžné - viz též nálezy obručí ve středověké Opavě /Opravil 1968/

PŘEHLED VÝZKUMU 1982

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulík
Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby: A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě: hmoždíř jevišovické kultury ze Svitávky /okr. Blansko/
Tisk: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov,
provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 400 kusů - neprodejné